

Nutná obrana, spravedlivý proces a právo znát předmět trestního řízení

V praxi orgánů činných v trestním řízení je zejména v případě méně závažných trestných činů běžný přehlíživý přístup, či dokonce i úplné ignorování obhajoby ohledně naplnění podmínek nutné obrany. Pro obviněné a obžalované se pak trestní řízení stává značně nepředvídatelným, když netuší, v jakém směru je jim kladeno za vinu nenaplnění či překročení podmínek nutné obrany. Článek tuto praxi kriticky hodnotí ve světle ústavně a mezinárodněprávně zaručených práv obviněného.

Mgr. Tomáš Gawron, LL.M.,
působí jako advokát v Praze.

Obvinění „pro jistotu“

Dle § 160 odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále „tr. řád“), policejní orgán zahajuje trestní stíhání „nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin (...)“. Zatímco v říšském trestním zákoníku č. 117/1852 ř. z. byla nutná obrana umístěna v samém počátku v § 2, v současném trestním zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb., dále „tr. zákoník“) je upozaděna až v § 29. To může některé policejní orgány a státní zástupce svádět k závěru, že posouzení okolností vylučujících protiprávnost by mělo být těžištěm jiné než úvodní fáze řízení.

Opak je pravda. Vznesení obvinění představuje zásadní zásah do práv člověka. Dochází k významnému narušení možnosti volné volby brát se o vlastní štěstí jakožto inherentní součástí lidské svobody.¹ Přestože jde o neveřejnou fázi řízení, tato skutečnost se zpravidla určitému okruhu osob stane známou, což má dopady na pověst a čest obviněného. V závislosti na povaze obvinění a charakteru osoby může samotné obvinění a obava z jeho dopadů na život (ať už reputační, profesní, či možný trest odnětí svobody) vést ke vzniku trýznivých psychických stavů i následků na zdraví.²

V prakticko-právní rovině usnesení o zahájení trestního stíhání, které by bylo později zrušeno s odkazem na naplnění podmínek nutné obrany, představuje nezákonné rozhodnutí ve smyslu zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Stát pak nese odpovědnost jak za přímou škodu způsobenou náklady obhajoby, tak i případnou nemajetkovou újmu. Tato škoda by následně mohla – a měla – být vymáhána po jejím původci, tedy osobě, která nezákonné rozhodnutí vydala, a osobě, která jeho správnost potvrdila.

Obžaloba překvapením, odsouzení zahalené tajemstvím

Na výše uvedený přístup „obvinění pro jistotu“ lze nahlížet s určitou dávkou pochopení – být bez shovívavosti či prominutí – v případě profesionála v oblasti kriminalistiky. Obdobný chápavý přístup ale nemá místo v případě profesionálů v oblasti práva, ať už jde o státní zástupce, či soudce. Bohužel v praxi dochází k ignorování důsledně uplatňované obhajoby nutnou obranou i ze strany státních zástupců, a někdy dokonce i soudu. Trestní řízení se pak stává vskutku kafkovským procesem, v němž se obžalovaný může důvodně zamýšlet, zda jeho konečným trestem nebude proměna v obřího brouka.

V praxi autora tohoto článku představují „obvinění pro jistotu“ v případě méně závažných trestných činů spíše pravidlo než výjimku. Na ignorování možné nutné obrany pak bývá založen i celý následující postup státních zástupců. Takto např.:

- V případě řešeném před Obvodním soudem pro Prahu 3 (výtržnictví, těžké ublížení na zdraví) se orgány činné v trestním řízení k důsledně a velmi podrobně uplatňované obhajobě nutnou obranou poprvé vyjádřily až v průběhu závěrečné řeči státní zástupkyně. Obžalovaný zproštěn, neb jednal v nutné obraně (2021).
- V případě řešeném před Okresním soudem v České Lípě (výtržnictví, ublížení na zdraví) policie, státní zastupitelství i prvostupňový soud navzdory obviněným důsledně uplatňované nutné obraně tento aspekt případu zcela ignorovaly; stíhání byli oba aktéři incidentu. Odvolací soud následně věc předal do přestupkového řízení, kde se obžalovaný teprve dočkal zproštění, neb jednal v nutné obraně (2022).
- V případě řešeném před Okresním soudem v Českých Budějovicích (výtržnictví, ublížení na zdraví) obžalovaný (1) v trestním oznámení, (2) při podání vysvětlení, (3) ve stížnosti proti zahájení trestního stíhání a (4) při výslechu uváděl, že se bránil útoku; stíhání byli

1 Autor ze své praxe zná případy klientů ubránivších se útoku, kteří po dobu prověřování či trestního řízení pozastavili své plánované profesní či podnikatelské změny, odložili svatbu či rezignovali na stavbu domu na své parcele (místo napadení, kde Policie ČR „doporučila“ se nezdržovat).

2 Obdobně trýznivé může být pro obránce neúměrně dlouhé prověřování věci: „Kdyby mě obvinili, tak bych aspoň věděl, na čem jsem.“

oba aktéři incidentu. Krajské státní zastupitelství v návaznosti na podnět k výkonu dohledu, kterým se obžalovaný bránil porušení svých ústavních práv spočívajícím v naprosté absenci argumentace či byť i snad náznak myšlenkového pochodu ve vztahu k nenaplnění či překročení podmínek nutné obrany, shledalo, že „s ohledem na charakter konfliktu (...) nepřicházelo hodnocení podmínek nutné obrany v úvahu“. Jakýkoliv náznak právní (či skutkové) argumentace opět absentoval (2022, řízení dosud neskončilo).

Značný rozsah možných právních otázek a skutkových partikularit souvisejících s § 29 tr. zákoníku

Většina případů, v nichž je účelně uplatňován § 29 tr. zákoníku, zpravidla vyžaduje podrobné právní posouzení ve vztahu ke třem až pěti dílčím aspektům nutné obrany. V úvahu typicky přichází zejména, nikoliv výhradně, následující partikulární otázky pro podrobnou právní analýzu:

Čelil obviněný zjevnému útoku na svou fyzickou integritu?

- NE
 - Byl obviněný sám útočником?
 - Přímá hrozba útoku?
 - Pomoc v nutné obraně?
 - Obrana jiného zájmu (např. domovní svoboda, majetek ad.).
 - Aktivní příprava obviněného k obraně nebo příprava k útoku?
 - Putativní obrana?
 - Exces poškozeného, kterým překročil svou nutnou obranu?
- ANO
 - Oprávnění poškozeného (např. občanské zadržení dle tr. řádu, svépomoc dle o. z.)?
 - Rvačka/vzájemný útok?
 - Zaviněný/vypovokovaný útok?
 - Okruh útočníků/živý nástroj/nezúčastněné osoby?
 - Aberace?
 - Intenzita obrany, resp. možný intenzivní exces?
 - Délka trvání útoku a obrany, resp. možný extenzivní exces?

Nejenže je třeba správně identifikovat jednotlivé okruhy právní analýzy, ale je třeba pro každý z nich vymezit skutková východiska v rámci dokazování.

3 Rozsudek ESLP ve věci *Pélissier a Sassi proti Francii* ze dne 25. 3. 1999, č. 25444/94, odst. 54.

4 Rozsudek ESLP ve věci *Mialhe proti Francii* (č. 2) ze dne 26. 8. 1996, č. 18978/91, odst. 43; rozsudek ESLP ve věci *Imbrioscia proti Švýcarsku* ze dne 24. 11. 1993, odst. 38.

5 Op. cit. sub 3, odst. 51; rozsudek ve věci *Dallos proti Maďarsku* ze dne 1. 3. 2001, č. 29082/95, odst. 47.

6 Rozsudek ESLP ve věci *Mattocia proti Itálii* ze dne 25. 7. 2000, č. 23969/94, odst. 59.

7 Tamtéž.

8 Ústavní soud, sp. zn. I. ÚS 639/03 [SR 10/2004, str. 369]: „Nepřipustná presumpce viny by zde spočívala v tom, že soud by úvahu, že jakýkoli procesní návrh obžaloby nemůže zvrátit nové právní hodnocení, opřel o pouhý, blíž nezdůvodněný předpoklad. Pokud tedy soud sám shledá nesprávnou právní kvalifikaci, musí se z hlediska presumpce nevinny vypořádat s tím, zda není nové právní posouzení v nějakém ohledu založeno na úvaze, která by neobstála vůči námítkě či důkaznímu návrhu obhajoby či obžaloby.“

Většina situací nutných obran je navíc dynamických, a tedy je nezbytné správně rozdělit klíčové momenty, ty podrobně skutkově vymezit a následně provést právní posouzení nejen v celku, ale také v rámci jednotlivých částí. V typické situaci nejprve přichází verbální interakce, následována fyzickou interakcí nízké intenzity. Ta se zintenzivňuje, neboť útočník chce překonat odpor obránce. Současně obrana nemůže být úspěšná, pokud by nepřekonala intenzitu útoku.

Co je tedy předmětem řízení, pokud obžalovaný v hrubých rysech doznává skutek a obhajuje se naplněním podmínek nutné obrany, avšak orgány činné v trestním řízení se tváří, že § 29 tr. zákoníku neexistuje, případně jej odbydou lakonickým „neaplikuje se“? Jaké jsou reálné možnosti vedení účinné obhajoby, pokud má obžalovaný předvídat, v jakém ze 3 – 5 – 10 možných směrů může být teoreticky shledáno nenaplnění či překročení podmínek nutné obrany? Na co se má zaměřit při dokazování, pokud neví, které partikulární momenty skutkového děje by pro něj měly představovat rozdíl mezi činem jinak trestným a trestným činem?

Je označení takového trestního řízení jakožto kafkovského procesu metaforou, nebo hyperbolou?

Záruky spravedlivého procesu a právo na přípravu obhajoby

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 6 odst. 3 písm. a) zaručuje právo obviněného, aby byl „podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu“, a v čl. 6 odst. 3 písm. b) právo na „přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby“. Obě ustanovení spolu souvisejí, neboť „právo být informován o povaze a důvodu obvinění musí být posuzováno s ohledem na právo obviněného na přípravu obhajoby“.³ Evropský soud pro lidská práva dále shledal, že „spravedlnost řízení musí být posuzována ve vztahu k řízení jako celku“.⁴ Obviněný má právo nejen na úplný skutkový popis skutečností, které jsou mu kladeny za vinu, ale „součástí práva na spravedlivý proces je také poskytnutí informací obviněnému o právním posouzení těchto skutků, přičemž tyto informace musí být podrobné“.⁵ „Poskytnutí úplných a podrobných informací o obvinění proti obžalovanému je základním předpokladem pro zajištění spravedlivého procesu.“⁶ „Obviněnému musí být v každém případě poskytnuty dostatečné informace, které jsou nezbytné k tomu, aby plně porozuměl rozsahu obvinění, které je proti němu vzneseno, a mohl si tak připravit náležitou obhajobu.“⁷

Čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále „Listina“) upravuje právo na spravedlivý proces, čl. 40 odst. 2 Listiny upravuje presumpci nevinny a čl. 40 odst. 3 Listiny stanoví právo obviněného, „aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby“. V návaznosti na toto ustanovení § 225 odst. 2 tr. řádu (obdobně § 190 odst. 1 tr. řádu) stanovuje povinnost soudu upozornit obžalovaného na možnost, že bude uznán vinným trestným činem podle přísnějšího ustanovení. V případě jiného stejně přísného nebo méně přísného posouzení zákonná úprava takovou povinnost soudům neukládá, nicméně Ústavní soud ji dovodil právě z principu presumpce nevinny⁸ a práva na spravedli-

vý proces.⁹ Tuto svou judikaturu Ústavní soud následně relativizoval v případě, kdy obviněný sice na změnu nebyl upozorněn, avšak svou obhajobu i tak v řízení vedl i v později změněném směru.¹⁰

Aplikovat lze také závěry vyslovené v souvislosti se stížností pro porušení zákona. Ústavní soud konstatoval právo obviněného se vyjádřit, a to protože „obhajoba musí mít šanci rozvinout argumentaci ministra spravedlnosti, tedy předložit k jeho argumentaci další právní názory, jakož např. též odkazy na jurisprudenci či judikaturu zdůrazňující to, co považuje obhajoba za klíčové pro vyhovění podané stížnosti pro porušení zákona.“¹¹ Ústavní soud také výslovně konstatoval, že obviněný musí mít „kvalifikované možnosti skutkové a právně argumentovat, a tedy v případě svého nesouhlasu zpochybňovat argumenty obsažené v odůvodnění“.¹²

S právem na přípravu obhajoby úzce souvisí také zákaz překvapivých rozhodnutí, byť ten Ústavní soud ve svých rozhodnutích doposud výslovně pojal především s právem na spravedlivý proces a základními zásadami trestního řízení – zásadami ústnosti a bezprostřednosti (čl. 96 odst. 2 Ústavy, čl. 38 odst. 2 Listiny).¹³ Ústavní soud své judikatorní závěry ohledně zákazu překvapivých rozhodnutí rozvíjel především v rámci přezkumu civilních rozsudků,¹⁴ nicméně v míře, v jaké představují interpretaci základních ústavně-právních záruk spravedlivého procesu, jsou plně použitelné i na řízení trestní. Nejlepší shrnutí k této problematice lze nalézt právě v nálezu přezkoumávajícím civilní rozhodnutí, jehož soudcem zpravodajem byl prof. Šámal: „Zákaz překvapivých rozhodnutí neznamena, že by účastníci řízení měli vždy znát závěry soudu ještě předtím, než soud vynese rozhodnutí. Znamená však, že účastníci řízení musí mít možnost účinně argumentovat ke všem otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí soudu spočívat. Účastníkům řízení by mělo být zřejmé, které otázky jsou pro řešení věci relevantní, ať už jde o otázky skutkové, nebo právní. Je třeba jim umožnit, aby se ke všem těmto otázkám mohli vyjádřit a aby mohli účinně uplatnit své argumenty. Je proto nezbytné, aby soud účastníky řízení poučil, hodlá-li vycházet z jiné právní úpravy, jiného právního posouzení či z jiných skutkových zjištění, než mohou účastníci řízení předvidat vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení.“¹⁵

Aplikace závěrů judikatury týkající se blanketové dispozice

Judikatura vyšších soudů se k problematice „kafkovských procesů nutné obrany“ přímo nevyjadřuje. Svou povahou se tomuto typu řízení nejvíce blíží procesy týkající se blanketové dispozice skutkové podstaty trestného činu. Podobnost je značná zejména v případě ekonomických trestných činů. Dopady řízení, v němž absentuje vymezení porušení konkrétních povinností dle blanketové dispozice, nebo v němž je ignorována existence § 29 tr. zákoníku, jsou co do možností účinné obhajoby v zásadě obdobné.

Při absenci širší judikatorní praxe je zde namísto podrobněji rozebrat usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 213/2017 [R 3/2018 tr.]. Ve věci šlo o odsouzení za porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 odst. 1 tr. zákoníku, přičemž soudy se spokojily s pouhým povšechným odkazem na § 8 zák. č. 441/2003 Sb., o ochranných

známkách. Že dané ustanovení obsahuje celkem devět možných alternativ porušení, to už nalézací soudy za významné nepovažovaly – ani ve výroku, ani v odůvodnění.

Nejvyšší soud takový postup výslovně označil za porušující ústavní práva obviněného: „Takový postup soudů nižších stupňů (...) je též v rozporu s právem obviněného na obhajobu a na spravedlivý proces. Obviněný totiž musí být seznámen s tím, co je mu kladeno za vinu, aby se takovému obvinění mohl účinně bránit. Neví-li, jaké konkrétní jednání porušující kterou konkrétní normu (...) je mu vytýkáno, nemůže se účinně bránit a rozporovat naplnění znaků takové konkrétní normy. Je pak zkrácen na právu na obhajobu, jak vyplývá z čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen ‚LZPS‘) (především se vyzvojuje z čl. 40 odst. 3 LZPS) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen ‚EÚLP‘), zejména pak čl. 6 odst. 3 písm. a) EÚLP, podle něhož každý, kdo je obviněn z trestného činu, má právo být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu. Uvedené ustanovení koresponduje s obdobně formulovaným čl. 5 odst. 2 EÚLP...“ Toto výborné shrnutí bych si dovolil ještě doplnit o odkaz na čl. 1 odst. 1 Ústavy, podle nějž je Česká republika právním státem. Kafkovský proces je antonymem právního státu.

Související povinnosti státního zástupce, obhájce a soudu

Pokud už je takový proces veden, jaké z něj plynou povinnosti státnímu zastupitelství, obhájci a soudu? V tomto ohledu je namísto opět široce citovat závěry usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 213/2017 [R 3/2018 tr.]: „Nedostatek spočívající v absenci odkazu na konkrétní normu je u nás problém absence popisu skutku, nicméně obsahově souvisí mnohem spíše s právní kvalifikací, neboli důvod (skutek) byl obviněnému v zásadě znám, povaha obvinění však nebyla vymezena jednoznačně, (...). Tuto chybu lze vytýkat již policejnímu orgánu konajícímu vyšetřování, jakož i státnímu zástupci jako veřejnému žalobci, jemuž primárně přísluší náležitá péče o řádnost popisu skutku (...), aby bylo zřejmé, v jaké konkrétní podobě mělo

9 Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 251/04: „Zákonodárce výslovně umožnil, aby výjimečně (v situacích, kdy je v přezkoumávaných rozhodnutích zjištěna právní vada) nemělo takové zjištění za následek zrušení přezkoumávaného rozhodnutí. To však nic nemění na povinnosti dovolacího soudu jasně a přesvědčivě (i když třeba stručně) vyložit, že nastala zákonem předvídaná situace. Tato povinnost vyplývá z požadavků na výkon soudní moci v demokratickém právním státě, tak jak byly rozvedeny v ústavních zásadách spravedlivého procesu zakotvených v čl. 36 a násl. Listiny, čl. 6 Úmluvy, jakož i čl. 1 odst. 1 Ústavy.“

10 Ústavní soud, sp. zn. I. ÚS 1303/12: „Avšak, i k této skutečnosti (tj. k event. podvodnému jednání) stěžovatelka (též) před krajským soudem sama svoji obranu směřovala. (...) Podle přesvědčení Ústavního soudu nelze tedy objektivně dovozovat, že stěžovatelka neměla možnost účinné obhajoby proti právní kvalifikaci svého jednání jako podvodu.“

11 Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 202/05 [134/2006 USn.].

12 Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 426/09 [134/2009 USn.]. Citovaná právní věta byla vynesena v souvislosti s právem na odůvodnění (resp. doručení) vazebního rozhodnutí, nicméně lze ji plně aplikovat i v souvislostech tohoto článku.

13 Ústavní soud, sp. zn. II. ÚS 445/06 [149/2008 USn.].

14 Srov. Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 544/98 [109/1999 USn.].

15 Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 1247/20.

*být blanketní ustanovení trestního zákoníku naplněno. Nedo-
statky v popisu skutku by ve větším rozsahu neměly napravovat
soudy, které by se tak dostaly do role pomocníka veřejné žaloby
a přestaly by být nestrannými orgány při rozhodování o vině
či nevině obviněného (...).“*

Pochopitelně obvinění, obžaloba či rozsudek by neměly podrobnou právní kvalifikaci tvrzeného jednání v nutné obraně obsahovat v popisu skutku, ale v odůvodnění. V tomto ohledu problematiku blanketové dispozice a posuzování nutné obrany spojuje materiální dopad do práva na výkon obhajoby, nikoliv formální¹⁶ stránka.

Obhajoba by měla důsledně trvat na tom, aby byl předmět trestního řízení jednoznačně vymezen, což v souvislostech namítané nutné obrany představuje především podrobné skutkové a právní hodnocení jednání obviněného v usnesení o zahájení trestního stíhání a obžalobě. Takové **právní hodnocení musí nutně vymezit, v jakých chvílích, v jakém směru a z jakého důvodu je obviněnému kladeno za vinu nena-
plnění či překročení podmínek nutné obrany.**

Není-li tomu tak, pak by se obhajoba měla domáhat nápravy porušení shora podrobně rozvedených ústavních práv obviněného přinejmenším následujícím způsobem:

- V rámci stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání.
- Prostřednictvím vnitřního i vnějšího dohledu.¹⁷
- Návrhem na vrácení věci do přípravného řízení.
- Účinným uplatňováním námitek porušení ústavních práv v průběhu řízení.
- Uplatňováním v rámci odvolacích důvodů.

Co se týče povinností státního zastupitelství navazujících na výše uvedené procesní kroky obhajoby, je namístě připomenout si základní ustanovení trestního řádu. Dle § 1 odst. 1 tr. řádu „řízení (...) musí působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti“. Dle 2 odst. 4 tr. řádu „trestní řízení projednávají s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách (...).“ Dle § 2 odst. 5 tr. řádu mají orgány činné v trestním řízení „povinnost přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují (...) stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se trestní řízení vede (...). Státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného.“ Z toho plyne, že „státní

16 Přednost materiálních požadavků nad formálními lze ilustrovat na možnosti zahrnout do popisu skutku odkaz na přílohy spisu, srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 120/2014.

17 Srov. nepřímo související judikaturu Ústavního soudu ohledně povinnosti poškozeného domáhat se jak vnitřního, tak i vnějšího dohledu před podáním ústavní stížnosti v souvislosti s usnesením o odložení věci.

18 Ústavní soud, sp. zn. II. ÚS 93/04 [75/2004 USn.].

19 „V trestním řízení je úkolem soudů nejen rozhodovat o vině a trestu za trestné činy, ale i poskytovat zákonem stanoveným způsobem ochranu právům (čl. 90 Ústavy České republiky). Soud je tedy arbitrem, a není možné, aby byl zároveň pomocníkem, který upraví nebo doplní podání státního zástupce tak, aby mu mohl vyhovět, nebo aby za tím účelem napravil vadný postup kteréhokoliv z orgánů veřejné žaloby.“ Ústavní soud, sp. zn. II. ÚS 336/06 [56/2007 USn.].

zástupce jako orgán veřejné žaloby v trestním řízení je přitom povinen přispívat k důvodnosti trestního stíhání, a tedy vést policejní orgán k nápravě nesprávných či neúplných usnesení o zahájení trestního stíhání“.¹⁸ Ignorování, jednoduché smetení či blíže argumentačně nerozvedené odmítání obhajoby nutnou obranou bezpochyby představuje porušení základních povinností veřejné obžaloby.

Pokud jde o soud, tomu nepřisluší napravovat porušení základních povinností veřejné obžaloby [srov NS 5 Tdo 213/2017 (R 3/2018 tr.) citované výše, dále srov. II. ÚS 336/06 (56/2007 USn.¹⁹)]. Mimo naprosto jednoznačně frivolní uplatňování obhajoby nutnou obranou by zásadně nemělo být připuštěno vedení řízení před soudem, aniž by z obžaloby (či alespoň dodatečného včasného vyjádření státního zastupitelství) nebylo postaveno najisto, v jakém směru a rozsahu je obžalovanému kladeno za vinu nena-
plnění nebo překročení podmínek nutné obrany.

V případě, že by soud v průběhu řízení došel k závěru o jiném možném posouzení partikularit nutné obrany, než na kterých byla založena obžaloba, pak v souladu s výše citovanou judikaturou týkající se zákazu překvapivých rozhodnutí na to musí obžalovaného včas upozornit a umožnit mu, aby se v tomto směru účinně obhajoval.

Je zjevné, že pokud obžaloba byla založena na tom, že obránce nečelil útoku, pak jak těžiště dokazování, tak i právní argumentace budou zásadně jiné než při závěru o intenzivním excesu. Podobně dovození rvačky (vzájemného napadení) představuje zcela jiné skutkové i právní východisko než dovození extenzivního excesu. Posuzování putativní obrany bude odlišné od posuzování přímé hrozby útoku.

Návrh *de lege ferenda*

V širších společenských souvislostech má vedení nedůvodných trestních řízení proti osobám jednajícím v nutné obraně bezesporu odrazující efekt na odhodlání napadených osob se bránit. To platí o to více ohledně odhodlání nezúčastněných svědků pomáhat napadeným. Případy neodůvodněných trestních řízení uvedený dopad nejen prohlubují, ale navíc nabourávají také důvěru v právní stát. Následné výdaje státu v souvislosti s odpovědností za nezákonné trestní stíhání jsou vedle toho již jen podružným problémem.

Autor jakožto obhájce v posledních letech v řízeních s úspěšným koncem podával v intencích tohoto článku stížnosti, podněty, námítky i odvolání. Naloženo s nimi bylo v lepším případě lakonicky, v horším přehlížením předložené argumentace. Konečná osvobozující rozhodnutí pak představují trpký výsledek, uvážíme-li, že víceletá stíhání mají jako svou základní příčinu porušení základních zásad trestního řízení.

Bohužel v České republice policie a státní zastupitelství z obecných zásad trestního řízení a ústavních práv stíhaných osob nejsou schopny dovést svou povinnost neignorovat obhajobu nutnou obranou, a to ani když jsou na to důsledně a opakovaně upozorněny obhájcem.

Autor je přesvědčen, že je namístě trestní řád doplnit o výslovnou povinnost orgánů činných v trestním řízení neignorovat § 29 tr. zákoníku.